

J

Julià de Jòdar descriu tota una geografia construïda de misèria i tragèdies, de fam i marginació, d'oblit i suplències especuladores de grans i luxosos aparadors immobiliaris

Atzars i ombres d'una immigració

Julià de Jòdar va néixer el 1942 a Badalona, ciutat on ambienta la seva trilogia novel·lística

Durant dècades, la literatura catalana en general i més concretament la narrativa, ha estat acusada de no fer una gran novel·la sobre Barcelona i de no ficcionar la crua realitat de la immigració. De Jòdar, amb una tardana i enlluernadora irrupció, a partir del 1997, amb la trilogia de *L'atzar i les ombres* ha resolt brillantment i convincent la segona de les mancances. Ho ha fet en una geografia que costreja tota la banda nord de Barcelona centrada en la Badalona natal. Tota una geografia construïda de misèria i tragèdies, de fam i marginació, d'oblit i suplències especuladores de grans i luxos

osos aparadors immobiliaris. La immensa part de persones que la configuraven han passat avall. Com també han desaparegut del mapa els paisatges desolats, deixats, embastardits, depressius que acollien una massa de gent treballadora, senzilla, conformada, doblement, amb un destí de derrota i de diàspora.

En la geografia jodiana hi ha uns referents físics que van del Clot del Sorrall, en els límits dels carrers que configuraren la seva infància i joventut del barri Guifré-Cervantes, on va néixer, al Camp de la Bota santadrianenc. La fixa en el temps i en l'espai: "Som en el 21è any triomfal de la dictadura més sagnant que ha conegut el país i al quadrant superior dret de les vint-i-cinc hectàrees del barri de Guifré i Cervantes, limitat al sud-est pel Clot del Sorrall..." I com diu el narrador: "M'endinsin en el barri del Gorg de Badalona, on, segons tots els indicis aplegats als volums anteriors de la trilogia de *L'atzar i les ombres*, he de trobar l'*omphalos* del petit món de Gabriel Caballero." I precisa encara més: "El rovell de l'ou del barri es troba

entre les cantonades que, en el sentit de les agulles del rellotge, ocupen el cafè de la Nèlida, la botiga de l'Antoñito, el Laberint, i la fleca dels Font, formades per l'encreuament de dues vies: a) un *cardo maximus*, o carrer de Guifré, llarg, frondós i principal..." i b) un *decumanus* que correspon al carrer de Cervantes –sense cap arbre, si en descomptem els quatre tancats dins la cort del mas ensotat de la carretera Nova–, una línia dreta nascuda a ponent sota els costers del turó d'en Caritg i acabada a llevant, vora la fàbrica de cotó de la Borra..."

El barri tenia un centre nuclear, la botiga del Rancho Grande, un nom ric de situacions i rastres humans; un Rancho Grande que ocupava la casa que havia estat bressol, als anys vint, del gran Li-Chang, el cèlebre mag xinès de Badalona. La botiga estava comandada per una imposant Eulògia Pacheco i el seu marit el Boni, pares de Gabriel, el protagonista. Ella fent compres innecessàries perquè "sentia pena pels corredors de comerç, sobretot si feien pinta de senyors, i els comprava articles

que es morien de fàstic als prestatges.” Ell “que era incapaç de no fiar un petricó d’oli a una extremenya que li vingués amb el conte de la llàgrima del marit sense feina i una colla de nens afamats”. I fou així que “es van haver de conformar a servir famílies mortes de gana, tot just arribades d’Andalusia, Múrcia i Extremadura, gens ni mica formals a l’hora de pagar (si és que ho podien fer: els homes es bevien o es jugaven la setmanada a la taverna); o amb les que, arribades abans, ja tenien esgotats el crèdit i la paciència d’altres establiments i s’aprofitaven de la bona pasta dels nous botiguers”.

Un altre referent paisatgístic recurrent jodià és el pont del Petroli. Es pot dir que res no seria igual en la vida dels protagonistes de les històries de postguerra badalonines sense la presència d’aquest pont. La Rosita i la gossa Canela descobreixen el cos del seu fill, Àngel Cucharicas, company entranyable de Gabriel, al peu del pont de can Cros. Lloc benèfic i malèfic alhora, segons fossin reeixides les aventures infantils o els fets consumats dels nombrosos suïcidis que s’hi congriaven. Gabriel hi troba un apèndix del cos de l’amic i s’encamina cap al pont del Petroli i “Desembolica el paquet i deixa caure a plom el peu de l’Àngel en el llenç d’aigua, on s’enfonsa girant entorn d’ell mateix mentre el remolí blauverdós li esfilagarsa la mortalla vegetal i li’n teixeix una de nova i de més subtil amb tots els colors de l’aigua”.

Passats els límits del barri s’entrava en una terra de ningú, desèrtica de cases, inhòspita amb els gasos de les grans fàbriques, especialment de la Cros. El Clot del Sorral donava accés al mur de can Cros i a l’estació de mercaderies, fantasmal en les matinades i nits solitàries d’hivern. Allí, Gabriel hi coneix qui “Es feia dir Hortensi, i portava barretina, faixa, pantalons de pana i espardenyas.” Un personatge més que singular, que maquina una proesa gairebé de rondalla: “«Et dones molt aviat, tu, noi! ¿Tan poc t’interessen els meus plans per acabar amb el Nan del Pardo?» I així va ser com li va explicar el fallit intent de liquidar el Carnisser quan va venir a Barcelona, l’any 1948, les batudes de la policia i la condemna a mort de dos companys –un d’ells, el germà petit de l’Hortensi, afusellat al Camp de la Bota–; i com, des d’aleshores, només esperava el moment per fer el cop definitiu.” Perquè l’Hortensi “tenia un retall de diari on sortia que el Nan del Pardo

A l'altra pàgina: el pont del Petroli amb la figura de la marca d’anís; en aquesta pàgina, el Clos del Sorral, el pont sobre el Besòs i el carrer Cervantes
L. SOLDEVILA

El pont del Petroli és un referent recurrent

pensava pujar «un dia d’aquests» (comprensible reserva, és clar, per a un afer d’Estat) a Hendaia per entrevistar-se amb Hitler”.

Passat el pont del tren sobre el Besòs, Gabriel entrava en un terreny més desolat que el que deixava enrere. Al mig del paisatge del que eren la Catalana i la Mina, hi

havia la foneria, en la ficció La Farga, que “Quan el Gabriel hi va entrar, La Farga era un pegot industrial entre marjals i ermots, lluny del teixit industrial del Poblenou...” Allí constata la duresa de la feina i la diversitat de procedències dels obrers amb gelosies i cobdícies entre ells, diferències ideològiques. El foc, el forn, transformen el metall impur a base de motllos, però un dia fatídic que “la volta del forn es va enfonsar en el moment que el flamant nou «primer oficial», guarnit amb els dubtosos galons de la cobdícia, es disposava a escoliar, l’erupció de metall impur el va agafar de ple i en va fer una teia humana”. Un dels moments més intensos de la novel·la que clou la trilogia.

Cap al sud, a tocar del mar, el transformat territori fill de tragèdia, misèria i ajusticiaments del Camp de la Bota, ara refundat per luxosos i inabastables gratacels de vidre i alumini. En el pretèrit paisatge de barraques i del castell de les Quatre Torres, Gabriel rep la lliçó lapidària, colpidora, de la Torva, noieta que hi vivia: “Aquí afusellaven gent des que tu i jo vam néixer, i a la nostra barraca he ajudat la meua mare a rentar un germanet mort. Plácido i Simón, diu que es deien els dos últims afusellats, però el meu germà no va arribar a tenir nom.” *